

Kronikk

Stortinget har sviktet

Av Gjermund Haga, statsviter, Høgskolen i N-Trøndelag

Fikk 22.7.11 den behandling i Stortinget som sakens dimensjon fortjente? Vårt politiske system baseres på at utøvende makt iverksetter vedtakene gjort av lovgivende makt, innen den parlamentariske styringskjede. Denne har fire lenker: (1) det suverene folk som velger (2) Stortinget, som så utkrystalliserer (3) regjeringen, som endelig effektuerer folkets vilje gjennom (4) forvaltningen/byråkratiet. Gjørv-kommisjonens rapport fikk ikke politiske konsekvenser. Regjeringen fikk hard kritikk, men Stortinget unnlot å ta i bruk kontrollvirkemidlet mistillit. Var ikke saken stor nok? Jeg støtter synspunktet til Alf Vederhus (Aftenposten 21.2.2013) som mistet sønnen på Utøya. Han uttaler at mens Gjørv-kommisjonen viste stort mot ved å legge fram en usminket rapport, mens dommerne i rettssaken viste mot ved en selvstendig vurdering av tilregnelighetsspørsmålet, så sviktet motet når Stortinget skulle behandle saken.

Jens Stoltenberg ledet den 22.7.2011 en regjering og offentlig forvaltning som var ute av stand til å beskytte norske borgere mot terror. Siden anslaget mot New York i 2001 har vi levd med en ny virkelighet – terror mot sivile er en del av år tid. Trass i dette fungerte ikke beredskapen da terror rammet Norge. Det er en primæroppgave for enhver regjering å beskytte borgerne mot ytre og indre angrep. Dette følger av at statens voldsmonopol, den eneste instans i samfunnet som legalt kan utøve vold.

Stortinget har vedtatt lover og retningslinjer som skulle sikre en forsvarlig beredskap. Alt for 10 år siden vedtok Stortinget (Innst.S. nr.9 2002 – 03): *«Den sikkerhetspolitiske utviklingen viser at det internasjonale samfunnet står overfor et sammensatt risikobilde som er uforutsigbart. De samlede ressurser innenfor sivilt beredskap, politiet og forsvaret skal sikre at samfunnet er rustet til å møte utfordringene som moderne terrorisme representerer»*. Stilte Stortinget det grunnleggende spørsmål: har vi en regjering som setter Stortingets vilje igjennom på dette vitale feltet? Og siden Gjørv-kommisjonen i klartekst fortalte at så ikke var tilfelle, skulle ikke da Stortinget ha spurt: kan vi ha tillitt til en regjering som ikke utøver Stortingets vilje?

Nå når det politiske oppgjøret omkring tragedien er fullført, kan jeg ikke se at regjeringen ble stilt til regnskap som ansvarlig for tingenes tilstand. Et mistillitsforslag ville manifestert for alle at Stortinget løftet saken til det prinsipielle plan der den vitterlig hører heime. Men det ble ikke gjort. Dette reiser spørsmål ved dagens parlamentarikere. Taktikkeriet fikk spille hovedrollen i det alvorligste anslaget mot demokratiet siden 2. verdenskrig. Dagspressen, med visse hederlige unntak, har heiet fram taktikkeriet og bidradd til en trivialisering av saken ved å snakke om 'slag i luften' og sympatien med Arbeiderpartiet. Velgerne kunne komme til å mislike et mistillitsforslag. Det er vist stor forståelse for at hensynet til det forestående valget måtte styre Stortingets befatning med saken. Noen har ment at mistillit ikke hadde noe for seg siden det kunne bli nedstemt. Hvor er da den prinsipielle tenkningen? Fortjente ikke saken at parlamentet tok i bruk de tyngste virkemidlene for å kontrollere en regjering som hadde sviktet? Dessuten, den enkelte representant har et individuelt mandat fra velgerne og derav et personlig ansvar til å vurdere sin stemmegivning. Jeg vil mene at

saken var stor nok til at den representerte et samvittighetsspørsmål for noen på Stortinget. Fra medlemmer av Kontroll- og konstitusjonskomiteen er det framholdt at mistillit ikke måtte reises siden statsministeren beklaget og 'la seg flat'. Det innebærer at sakens alvor underordnes retorikken til aktørene. En formulering fra Stortingets talerstol var nok for opposisjonen. Det var det de trengte.

Vi er et rikt samfunn med en omfattende og komplisert stat. Samfunnsforskningen har de siste 20 år påpekt at vi står overfor en historisk krevende oppgave: hvordan styre denne kompleksiteten? Hierarkiene som styringsstrukturer er kraftig svekket. Regjeringen er ansvarlig for ansvarspulverisering, men får lov til å påberope seg kompleksiteten som unnskyldning for fraværet av politisk gjennomføringskraft. Da er den parlamentariske styringskjeden brutt, den utøvende makt kontrollerer ikke om forvaltningen effektuerer de politiske vedtakene. Stortingets behandling av tragedien tyder ikke på at vårt politiske system går til kjernen av dette problemet for å rå bot på det.